

UDRŽITELNOST A SOCIÁLNÍ ASPEKT KONKURENCESCHOPNOSTI

Eliška Kačírková*

Abstract

COMPETITIVENESS OF THE CZECH REPUBLIC – SUSTAINABILITY AND THE SOCIAL ASPECT OF COMPETITIVENESS

The objective of the study is to analyse the Czech position in the field of global competitiveness. In the past, the only data used for evaluating the position of a country were “hard data”: data that were measurable. Nowadays, many research institutions as well as scientists have come with a new idea. Not only hard data are important for a country's position in the competitiveness rank, but also soft data have to be taken into account. The General Competitiveness Index (GCI), used for measuring competitiveness, has been replaced with the Sustainability-adjusted Competitiveness Index (SCI). Two sustainability pillars are added to the general competitiveness: the social sustainability pillar and the environmental sustainability pillar. This study analyses the GCI and the SCI in the context of sustainability. The main objective is to find out how these two sustainability pillars influence the competitiveness position of the Czech Republic. The method used in the study is an analysis and comparison of the hard and soft data, which means that it is based on a multidimensional analysis used by the WEF and the IMD. The study confirms that there is an increasing influence of these soft – qualitative – data.

Keywords: competitiveness, sustainability, Czech Republic, GCI, SCI

JEL Classification: F43, O44, P51

Úvod

Otázka konkurenceschopnosti zemí je diskutována již dlouhá desetiletí. Ekonomové celého světa se snaží přijít na to, proč jsou některé země úspěšnější, než jiné, ačkoli vycházejí ze stejných startovních podmínek. Těmito startovními podmínkami se myslí vybavenost výrobními faktory, jejich kvantita, ale především i kvalita, či stupeň technologické vyspělosti. Doposud byla konkurenceschopnost dávána do rovnítka s produkčními možnostmi země, jelikož pouze vyšší produktivita vede k většímu bohatství, jež je ve společnosti určitými mechanismy přerozdělováno, a je tak zajištěna určitá životní

* Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, katedra světové ekonomiky (e-mail: eliska.kacirkova@vse.cz).

úroveň obyvatelstva. Tento přístup je však v posledních letech překonán. Co tedy dělá – jinak srovnatelné země – konkurenceschopnější než jiné? Odpověď na tuto otázku je významná pro správné politické rozhodování a pro správné nastavení ekonomiky, zvláště v současném pokrizovém období.

V posledních letech se objevují nové, dosud nerefektované faktory, které ovlivňují konkurenceschopnost zemí. Jedním z těchto faktorů je právě faktor sociální. Článek představuje nové pojetí konkurenceschopnosti, nový index konkurenceschopnosti, jež zahrnuje jak sociální, tak environmentální aspekt a jež se k měření této konkurenceschopnosti užívá, a dále se snaží dokázat opodstatněnost zahrnutí sociálního aspektu do indexu konkurenceschopnosti a pozitivní vliv sociálního aspektu na konkurenceschopnost zemí. V neposlední řadě článek zkoumá, zda a jak ovlivňují jednotlivé typy sociálně-ekonomických modelů konkurenceschopnost zemí.

1. Konkurenceschopnost země – teoretický koncept, metodologie měření, světové organizace

V prvé řadě je třeba rozlišovat konkurenceschopnost na dvou úrovních, jelikož právě úroveň, na které se pohybujeme, determinuje faktory, jež do hodnocení konkurenceschopnosti zahrnujeme. Rozlišujeme úroveň mikroekonomickou, neboli konkurenceschopnost podniků, a úroveň makroekonomickou, neboli konkurenceschopnost národních ekonomik či států. Protože v tomto článku zkoumáme konkurenceschopnost zemí, je třeba vycházet z definic konkurenceschopnosti na makroekonomické úrovni.

Nejčastější definicí konkurenceschopnosti je tautologická definice, která říká, že *konkurenceschopnost je schopnost konkurovat, obstát v konkurenci, čelit jí, přežít její tlaky*. Tato definice je aplikovatelná jak na úroveň mikroekonomickou, tak na úroveň makroekonomickou.

Velmi podrobný přehled definic konkurenceschopnosti významných ekonomů i mezinárodních institucí či regionálních integrací přinesl Čichovský (2011). Celkem představil 18 definic konkurenceschopnosti, reprezentující rozdílné výklady a pojetí konkurenceschopnosti. U těchto definic však nereflexuje potřebu dělení definic dle mikroekonomické a makroekonomické úrovně.

První z definic, jež Čichovský představil, je zřejmě nejrozšířenější v obecné ekonomické teorii. Jde o schopnost zapojit se úspěšně do soutěže, neboli úspěšně soutěžit v konkurenčním, tržním prostředí.

M. Porter, jeden z nejvýznamnějších ekonomů zabývajících se konkurenceschopností, přináší též různé definice konkurenceschopnosti, a to pro obě zmiňované úrovně. Na úrovni mikroekonomické představil model „pěti sil konkurenceschopnosti“ (Porter's Five Forces Analysis)¹. Tento model definuje pět faktorů neboli sil, jež jsou určující pro konkurenceschopnost podniků či celého segmentu trhu a jež ovlivňují chování těchto firem na trhu. Podle prof. Portera je konkurenceschopnost „*schopnost organizace produkovat hodnoty čelit 5 hybným silám konkurence v konkurenčním prostředí, tj. silám: 1) odběratelů, 2) dodavatelů, 3) stávající konkurence v komoditě či odvětví, 4) nově vstupujících subjektů a 5) substituentů. V roce 2002 byly přidány k tomu pojetí ještě další 2 vektorové síly: 6) přístupnosti a mobilizace informací a 7) přístupnost k efektivním zdrojům (finančním, lidským, energetickým aj.)*“ (Čichovský, 2011). Na makroekonomické úrovni

1 Poprvé publikováno roku 1979 v *Harvard Business Review* jako článek s názvem *How Competitive Forces Shape Strategy*.

představil M. Porter „diamant konkurenčních výhod národů“. Je třeba však zmínit, že i tato teorie vychází z původního diamantového modelu, který byl vytvořen pro účely zkoumání konkurenceschopnosti podniků a který byl dále pak aplikován na národní státy.²

Pro účely tohoto článku budou dále představeny jen ty definice, jež odpovídají definicím na makroekonomické úrovni, neboli definice, které jsou aplikovatelné pro výzkum konkurenceschopnosti zemí.

První ze skupin definic makroekonomické konkurenceschopnosti je tzv. **vnější konkurenceschopnost** – ta hodnotí konkurenceschopnost zemí exportní výkonnosti, neboli jako schopnost národních ekonomik vstupovat na zahraniční či mezinárodní trhy a dosahovat zde kladných výsledků. V podstatě kopíruje nejzákladnější definici konkurenceschopnosti na mikroekonomické úrovni a stát připodobňuje podniku.

Významnější jsou pak tzv. **agregátní pojetí makroekonomické konkurenceschopnosti**. Agregátní konkurenceschopnost hodnotí nejen exportní výkonnost, ale i celkový stav ekonomiky, růst HDP, zaměstnanost či životní úroveň obyvatelstva. Paul Krugman ji definoval jako „kombinaci příznivé obchodní výkonnosti a něčeho navíc“ (Beneš, 2006), přičemž „něčím navíc“ myslel pouze ekonomické faktory.

Krugmanův přístup překonal Stephane Garelli tzv. **multikriteriálním hodnocením konkurenceschopnosti**. Garelli užívá k hodnocení konkurenceschopnosti země jak kvantitativních, tak kvalitativních faktorů. Tento přístup je také označován jako „benchmarking“. Jde o komparaci ekonomických, ale i neekonomických ukazatelů/faktorů konkurenceschopnosti. Co myslel Garelli těmito neekonomickými faktory, ukazuje úryvek z ročenky konkurenceschopnosti (IMD World Competitiveness Yearbook):

„Konkurenceschopnost nelze redukovat na produktivitu nebo zisk. Každý ví, že země, která se nepodílí na užití bohatství, které vytváří, země, která nezajistí svým občanům adekvátní zdravotní nebo vzdělávací infrastrukturu, země, která nedokáže udržet politickou nebo sociální stabilitu, nemůže dlouhodobě prosperovat“ (IMD, 2005).

Co je považováno za ekonomické, respektive neekonomické faktory naznačuje další z definic konkurenceschopnosti: *„Mezinárodní konkurenceschopnost je schopnost země vytvářet srovnatelně více bohatství než ostatní země. Tato schopnost není jen výsledkem produktivity a ekonomické efektivnosti, nýbrž širokého spektra politických, sociálních, kulturních a vzdělanostních faktorů“ (Plchová, 2011).*

Multikriteriální hodnocení konkurenceschopnosti užívají v současné době i mezinárodní organizace a instituce, které se problematikou hodnocení konkurenceschopnosti zabývají – např. OECD, WEF, IMD či WB. OECD definuje konkurenceschopnost jako schopnost korporací, odvětví, regionů, národů a nadnárodních celků generovat vysokou úroveň příjmů z výrobních faktorů a relativně vysokou úroveň jejich využití na udržitelné úrovni za současného vystavení mezinárodní konkurenci.

V multikriteriálním hodnocení se lze setkat se dvěma druhy faktorů. Kromě tzv. *tvrdých faktorů* ovlivňujících míru konkurenceschopnosti zemí na mezinárodních a světových trzích, neboli měřitelných faktorů, jsou stále více určující tzv. *soft faktory*, neboli faktory těžko měřitelné.

Složky měřitelné, ale i neměřitelné – tzv. institucionální, spojují ve svém hodnocení konkurenceschopnosti zemí dvě již zmiňované světové organizace, které každoročně publikují žebříčky konkurenceschopnosti zemí celého světa, a to Světové ekonomické fórum

2 Blíže viz Michael E. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, 1998.

(World Economic Forum, WEF) a Mezinárodní institut pro rozvoj managementu (International Institute for Management Development, IMD). IMD publikuje ročenku *The World Competitiveness Yearbook* a WEF *The Global Competitiveness Report*. Definice konkurenceschopnosti, faktory konkurenceschopnosti, stejně jako metodologii měření konkurenceschopnosti IMD a WEF uvádí článek v následujícím textu. Rozhodujícím zdrojem dat pro účely tohoto článku je ročenka WEF *The Global Competitiveness Report 2014–2015*.

1.1 IMD a The World Competitiveness Yearbook

Ročenka hodnotící konkurenceschopnost zemí (*The World Competitiveness Yearbook*) publikovaná na půdě IMD vychází již od roku 1989 a v současnosti hodnotí 60 zemí světa (viz Příloha č. 1), a to na základě 338 kritérií. Ročenka je strukturována do 3 sekcí – Rating, Country profiles a Statistical tables. Hodnotící kritéria jsou rozdělena do čtyř základních skupin faktorů, každá skupina obsahuje 20 subfaktorů. V následující tabulce jsou pro ukázkou uvedeny tyto čtyři hlavní skupiny faktorů s pěti subfaktory, jež jsou v hodnocení konkurenceschopnosti reflektovány – podrobný seznam faktorů viz stránky IMD.³

Tabulka 1 | Faktory konkurenceschopnosti dle IMD

Ekonomická výkonnost 83 faktorů	Efektivnost vlády 70 faktorů	Efektivnost podniků 71 faktorů	Infrastruktura 114 faktorů
domácí ekonomika (25)	veřejné finance (12)	produktivita (11)	základní infrastruktura (25)
mezinárodní obchod (26)	fiskální politika (13)	trh práce (24)	technologická infrastruktura (23)
mezinárodní investice (18)	institucionální prostředí (13)	finance (20)	vědecko-výzkumná infrastruktura (23)
zaměstnanost (8)	„business“ legislativa (20)	management (9)	zdraví a životní prostředí (26)
ceny (6)	sociální prostředí (12)	přístupy a hodnoty (7)	vzdělání (17)

Zdroj: Tvorba autorky na základě dat IMD

Metodologie hodnocení konkurenceschopnosti zemí je postavena na faktu, že každý z těchto subfaktorů je ohodnocen stejnými procenty/body, a má tedy stejnou váhu (5 %). Výpočet je jednoduchý, avšak z metodologického hlediska omezený⁴:

$$5\% \times 20 \text{ subfaktorů} = 100\%$$

Jak již bylo řečeno, k hodnocení konkurenceschopnosti využívá IMD jak měkká, tak tvrdá data, přičemž tvrdých a měřitelných dat je využito v celkovém hodnocení zhruba

3 Výčet všech faktorů na stránkách IMD, dostupné na: <http://www.imd.org/wcc/wcc-factors-criteria/>.

4 Vzhledem ke komparaci s metodologií výpočtu GCI dle WEF.

ze dvou třetin (tzv. hard statistical data) a institucionálních neboli měkkých dat, využívá hodnocení z jedné třetiny (tzv. survey data).⁵ Tvrdá data získává IMD převážně z mezinárodních institucí, jako jsou Světová banka (WB), Mezinárodní měnový fond (IMF), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), či specializovaných organizací OSN – Mezinárodní organizace práce (ILO). Dále využívá informačních databází a studií soukromých organizací, jako jsou PricewaterhouseCoopers, Thomson Reuters či CB Richard Ellis.⁶

Podle ročenky konkurenceschopnosti sestavené IMD za rok 2014 je pořadí prvních a posledních deseti hodnocených zemí následující (spolu s komparací za rok 2013) – viz Tabulka 2.

Nejkonkurenceschopnější zemí se podle IMD staly Spojené státy americké. Mezi prvními deseti nejvíce konkurenceschopnými zeměmi se umístily státy Severní Ameriky, Evropy, ale i Asie. Naopak nejméně konkurenceschopnými jsou státy Jižní Ameriky, jižní Evropy a Afriky. Potvrzuje se zde známé bipolární rozložení světa – na bohatý sever a chudý jih.

Tabulka 2 | Žebříček konkurenceschopnosti podle IMD, prvních deset a posledních deset zemí, srovnání let 2014 a 2013

ZEMĚ	2014	2013	ZEMĚ	2014	2013
Spojené státy americké	1.	1.	Kolumbie	51.	48.
Švýcarsko	2.	2.	Jihoafrická republika	52.	53.
Singapur	3.	5.	Jordánsko	53.	56.
Hongkong*	4.	3.	Brazílie	54.	51.
Švédsko	5.	4.	Slovensko	55.	52.
Německo	6.	9.	Bulharsko	56.	57.
Kanada	7.	7.	Řecko	57.	54.
Spojené arabské emiráty	8.	8.	Argentina	58.	59.
Dánsko	9.	12.	Chorvatsko	59.	58.
Norsko	10.	6.	Venezuela	60.	60.

* zvláštní administrativní oblast Čínské lidové republiky

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti IMD 2014

Pro účely tohoto článku je významné pořadí zemí Evropské unie a pozice ČR právě ve skupině těchto zemí – viz Tabulka 3. Česká republika se mezi zeměmi EU umístila na 12. pozici. Co se týče celkového umístění ČR mezi 60 hodnocenými zeměmi, nachází se na 33. pozici. Oproti roku 2013 si polepšila o dvě příčky.

5 IMD, Word Competitiveness Report, dostupné z: <http://www.imd.org/wcc/wcy-world-competitiveness-yearbook/>.

6 Podrobný přehled zdrojů dat pro ročenky IMD viz <http://www.imd.org/wcc/wcc-data-suppliers/>.

Tabulka 3 | Žebříček konkurenceschopnosti zemí EU podle IMD, srovnání let 2014/2013

ZEMĚ	ZEMĚ	ZEMĚ	ZEMĚ	ZEMĚ
Švédsko (5/6)	Velká Británie (16/18)	Estonsko (30/36)	Španělsko (39/45)	Maďarsko (48/50)
Německo (6/9)	Finsko (18/20)	Česká republika (33/35)	Portugalsko (43/46)	Slovensko (55/52)
Dánsko (9/12)	Rakousko (22/23)	Lotyšsko (34/31)	Slovensko (45/47)	Bulharsko (56/57)
Lucembursko (11/13)	Francie (27/28)	Litva (35/41)	Itálie (46/44)	Řecko (57/54)
Nizozemsko (14/14)	Belgie (28/26)	Polsko (36/33)	Rumunsko (47/55)	Chorvatsko (59/58)

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti IMD 2014

Dalším velmi zajímavým faktem, který ročenka konkurenceschopnosti přináší, je jakási mapa konkurenceschopnosti (*Competitiveness Roadmap*), která předkládá celkem padesát možných faktorů, které by měly ovlivňovat konkurenceschopnost zemí světa v příštích čtyřech desetiletích, tedy do roku 2050. Mapa obsahuje dvě osy, které popisují míru vlivu faktoru a dobu vzniku tohoto vlivu. Obrázek 1 uvádí některé z těchto budoucích možných vlivů.

Obrázek 1 | Competitiveness Roadmap – vybrané faktory ovlivňující konkurenceschopnost zemí mezi roky 2014 a 2050

Zdroj: Tvorba autorky na základě dat IMD – Competitiveness Roadmap

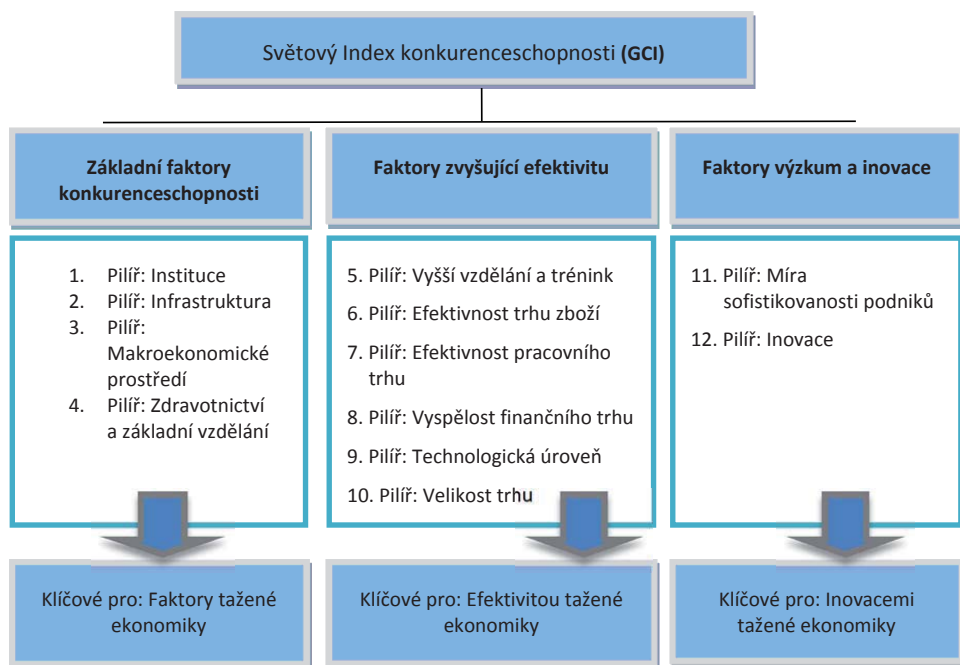
1.2 WEF a The Global Competitiveness Report

Světové ekonomické fórum (WEF) je další mezinárodní institucí, která se zabývá hodnocením konkurenceschopnosti zemí a sestavuje každoročně jejich žebříčky. Na rozdíl od IMD do svého hodnocení zahrnuje širší vzorek zemí. Poslední zprávou o konkurenceschopnosti zemí, *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, hodnotí konkurenceschopnost 144 zemí světa – nepřekonala však předchozí zprávu o konkurenceschopnosti pro léta 2013–2014, která hodnotila historicky nejvyšší počet zemí světa, a to 148.

Zpráva u každé z hodnocených zemí poskytuje detailní popis a nepřehledné množství dat reprezentujících více než 100 kritérií či faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost dané země.

Konkurenceschopnost je podle WEF definována takto: „*Konkurenceschopnost je to, jak země dokáže vytvořit nejlepší ekonomické, sociální a environmentální prostředí pro růst své ekonomiky. Díky konkurenceschopnosti může země prosperovat, vytvářet více příležitostí pro všechny, a zvyšovat tak životní úroveň svých obyvatel. Kompetitivní ekonomika je taková ekonomika, která je schopná trvale udržitelného růstu.*“⁷ (WEF, 2014)

Obrázek 2 | Dvanáct pilířů Světového Indexu konkurenceschopnosti podle typu ekonomik

Zdroj: Tvorba autorky na základě dat z *The Global Competitiveness Report 2014–2015*

7 Přeloženo autorkou z videa *What is Competitiveness*, dostupné na: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.

Konkurenceschopnost je měřena pomocí faktorů, které ovlivňují produktivitu země, a to jak pozitivním, tak negativním způsobem. Zkoumané faktory konkurenceschopnosti rozdělilo WEF do 12 základních pilířů. Ve schématu na str. 9 (Obrázek 2) jsou tyto pilíře rozděleny podle toho, pro jaké druhy ekonomik jsou ty které faktory klíčové. Na základě těchto faktorů je pro každou zemi vypočten tzv. **Global Competitiveness Index** neboli světový index konkurenceschopnosti.

Pro výpočet GCI je však třeba vzít v potaz rozdílnou váhu pilířů u jednotlivých zemí, a to v důsledku rozdílné vyspělosti ekonomik. Pro rozvojové země a růst jejich konkurenceschopnosti jsou klíčovými faktory základní, naopak pro země rozvinuté jsou nejvýznamnější faktory zvyšující efektivitu a dále věda, výzkum a inovace.

Následující tabulka uvádí, jak jsou jednotlivé faktory, respektive pilíře váženy u rozvojových ekonomik, u ekonomik rozvinutých a dále u ekonomik v transitivních stupních rozvoje.

Tabulka 4 | Váha pilířů v GCI podle stupně rozvinutosti ekonomik

	Stupeň 1 Faktory tažený růst	Přechod mezi stupněm 1 a 2	Stupeň 2 Efektivitou tažený růst	Přechod mezi stupněm 2 a 3	Stupeň 3 Inovacemi tažený růst
HDP/1 obyvatele (USD)	< 2000	2000–2999	3000–8999	9000–17 000	> 17 000
Váha základních faktorů	60 %	40–60 %	40 %	20–40 %	20 %
Váha faktorů zvyšující efektivnost	35 %	35–50 %	50 %	50 %	50 %
Váha faktorů výzkumu a inovací	5 %	5–10 %	10 %	10–30 %	30 %

Zdroj: Tvorba autorky na základě dat z *The Global Competitiveness Report 2014–2015*

Země jsou rozděleny do pěti skupin podle stupně rozvinutosti, a to na základě dvou kritérií: 1) na základě hrubého domácího produktu vytvořeného na jednoho obyvatele a 2) na základě hodnoty směnných kurzů.⁸ Zajímavým faktem je, že se hranice HDP/obyvatele (které určují zařazení zemí do skupin) oproti zprávě o konkurenceschopnosti z let 2013–2014 nezměnily.

⁸ Rozdělení zemí podle stupně ekonomické rozvinutosti (skupina 1, 1–2, 2, 2–3, 3) viz WEF, *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, str. 11.

Pokud se vrátíme k definicím konkurenceschopnosti, pak zjistíme, že M. Porter definoval čtyři vývojové fáze národní konkurenceschopnosti:

- 1) konkurenceschopnost založenou na maximálním využívání výrobních faktorů;
- 2) konkurenceschopnost rozvíjenou investicemi k vyššímu výkonu;
- 3) konkurenceschopnost rozvíjenou inovacemi;
- 4) konkurenceschopnost rozvíjenou prostřednictvím zvyšování kvality života.

„Jestliže aplikujeme přístup M. Portera na českou ekonomiku, můžeme hovořit o pozici mezi fází rozvoje konkurenceschopnosti prostřednictvím investic a fází rozvoje přes inovace.“ (Plchová, 2011) Pokud se však podíváme na zařazení České republiky na základě rozdělení zemí podle WEF, zjistíme, že patří do skupiny zemí na 3. stupni ekonomického rozvoje, tedy mezi ekonomiky, jejichž ekonomický růst je tažen inovacemi.

Stejně jako IMD i WEF sestavuje každoročně žebříček konkurenceschopnosti zemí, a to za pomoci výše zmiňovaného indexu konkurenceschopnosti (GCI). Následující tabulka uvádí opět deset prvních a deset posledních zemí v žebříčku 144 zemí světa. V komparaci s Tabulkou 2 (žebříček zemí podle IMD) je zřejmé, že pořadí zemí je odlišné. Prvních deset zemí v žebříčku konkurenceschopnosti **podle IMD** obsadily: USA, Švýcarsko, Singapur, Hongkong, Švédsko, Německo, Kanada, SAE, Dánsko a Norsko. Naopak pořadí **podle WEF** je následující: Švýcarsko, Singapur, USA, Finsko, Německo, Japonsko, Hongkong, Nizozemsko, Velká Británie a Švédsko.

Pořadí prvních deseti nejkonkurenceschopnějších zemí světa se oproti zprávě z roku 2013/2014 významně změnilo. Kromě postupu USA na 3. pozici (z páté), Japonska z 9. pozice na šestou a Velké Británie z 10. pozice na devátou je nejmarkantnější propad Švédska, které se dostalo ze šesté pozice na pozici desátou.

Tabulka 5 | Žebříček WEF, GCI, prvních deset a posledních deset zemí, srovnání 2014/2015 a 2013/2014

ZEMĚ	2014 GCI	2013 GCI	2013 pořadí	ZEMĚ	2014 GCI	2013 GCI
1. Švýcarsko	5,70	5,67	1.	135. Burkina Faso	3,21	3,21
2. Singapur	5,65	5,61	2.	136. Timor	3,17	3,25
3. USA	5,54	5,48	5.	137. Haiti	3,14	3,11
4. Finsko	5,50	5,54	3.	138. Sierra Leone	3,10	3,01
5. Německo	5,49	5,51	4.	139. Burundi	3,09	2,92
6. Japonsko	5,47	5,40	9.	140. Angola	3,04	3,15
7. Hongkong*	5,46	5,47	7.	141. Mauritánie	3,00	3,19
8. Nizozemsko	5,45	5,42	8.	142. Jemen	2,96	2,98
9. Velká Británie	5,41	5,37	10.	143. Čad	2,85	2,85
10. Švédsko	5,41	5,48	6.	144. Guinea	2,79	2,91

* zvláštní administrativní oblast Čínské lidové republiky

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2014–2015

Soubor těchto nejkonkurenceschopnějších zemí je v porovnání IMD a WEF odlišný, a to v důsledku odlišného vzorku hodnocených zemí, rozdílným faktorům a metodologií výpočtu. Přesto se v obou skupinách deseti nejkonkurenceschopnějších zemí světa vyskytují stejné země, a to: Švýcarsko, Singapur, Hongkong, Švédsko, Německo a USA.

Pro účely tohoto článku (obdobně jako u hodnocení konkurenceschopnosti zemí podle IMD) Tabulka 6 uvádí pořadí zemí EU podle hodnocení WEF. Tato tabulka uvádí hodnotu GCI u každého z těchto členských států EU, a to v porovnání let 2013 a 2014, a dále pořadí mezi 144 hodnocenými zeměmi.

Tabulka 6 | Žebříček konkurenceschopnosti zemí EU podle WEF, GCI, srovnání let 2014 a 2013

ZEMĚ (2014/2013) pořadí GCI	ZEMĚ (2014/2013) pořadí GCI	ZEMĚ (2014/2013) pořadí GCI	ZEMĚ (2014/2013) pořadí GCI	ZEMĚ (2014/2013) pořadí GCI
Finsko 4/3 5,50/5,54	Belgie 18/17 5,18/5,13	Španělsko 35/35 4,55/4,57	Malta 47/41 4,45/4,50	Slovinsko 70/62 4,22/4,25
Německo 5/4 5,49/5,51	Lucembursko 19/22 5,17/5,09	Portugalsko 36/51 4,54/4,40	Itálie 49/49 4,42/4,41	Slovensko 75/78 4,15/4,10
Nizozemsko 8/8 5,45/5,42	Rakousko 21/16 5,16/5,15	Česká republika 37/46 4,53/4,43	Bulharsko 54/57 4,37/4,31	Chorvatsko 77/75 4,13/4,13
Velká Británie 9/10 5,41/5,37	Francie 23/23 5,08/5,05	Litva 41/48 4,51/4,41	Kypr 58/58 4,31/4,30	Řecko 81/91 4,04/3,93
Švédsko 10/6 5,41/5,48	Irsko 25/28 4,98/4,92	Lotyšsko 42/52 4,50/4,40	Rumunsko 59/76 4,30/4,13	
Dánsko 13/15 5,29/5,18	Estonsko 29/32 4,71/4,65	Polsko 43/42 4,48/4,46	Maďarsko 60/63 4,28/4,25	

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2014–2015

Srovnáním Tabulky 3 a Tabulky 6 (hodnocení konkurenceschopnosti zemí Evropské unie podle IMD a WEF) zjistíme, že se Česká republika umístila za rok 2014 na 12. místě podle hodnocení IMD a na 15. místě podle hodnocení WEF. Rozdíly v pořadí jsou způsobeny rozdílnou metodikou hodnocení konkurenceschopnosti. V obou případech se však Česká republika pohybuje na konci první poloviny zemí EU.

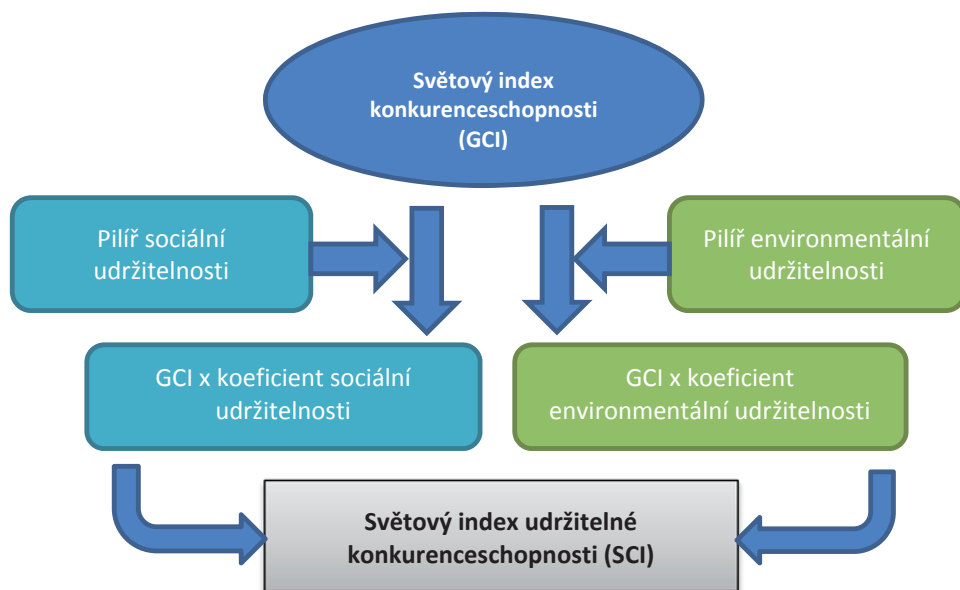
Zajímavostí je, že si Evropská unie po vzoru GCI vytvořila vlastní *Regionální index konkurenceschopnosti* (RCI – Regional Competitiveness Index). Tento index byl vytvořen a poprvé publikován v roce 2010 a zahrnoval celkem 69 faktorů. Smyslem indexu je odhalit rozdílnou úroveň nikoli členských států, ale jejich regionů, jež mohou nabývat i přeshraniční charakter. Národní hospodářské politiky pak mohou brát v potaz rozdílnou

ekonomickou vyspělost a specifika jednotlivých regionů ve své zemi, a mohou se tak soustředit na ty regiony, které snižují jejich celkovou konkurenceschopnost. Stejně tak potřebné jsou tyto informace pro tvorbu programů kohezní a regionální politiky EU. Metodologie výpočtu RCI vychází z definice konkurenceschopnosti. EU ji považuje za schopnost poskytnout atraktivní a udržitelné podmínky pro firmy, dále atraktivní a udržitelné prostředí k práci a životu občanů. Je tak naznačen úzký vztah mezi produktivitou a vysokým životním standardem. Druhý žebříček konkurenceschopnosti zemí EU, podle RCI, byl sestaven v roce 2013, kdy do hodnocení bylo zahrnuto i Chorvatsko. V tomto roce byl index sestaven již na základě 73 indikátorů.

1.3 WEF a Sustainability-Adjusted Global Competitiveness Index (SCI)

Světové ekonomické fórum (WEF), stejně jako mnoho jiných vědeckých a odborných institucí, ústavů a jednotlivců, zjistilo, že k vysoké úrovni konkurenceschopnosti dnes již nepostačují pouze faktory hodnocené v obecném indexu konkurenceschopnosti (GCI), ale že je třeba jej rozšířit o rovinu udržitelnosti. Pouze udržitelný růst, který respektuje životní prostředí a sociální smír ve společnosti je dlouhodobě možný a vede k vyšším příčkám na pomyslném žebříčku konkurenceschopnosti. WEF proto k měření konkurenceschopnosti zemí užívá základní Světový index konkurenceschopnosti (GCI), rozšířený o „platformu udržitelnosti“ – tzv. **Sustainability-Adjusted Global Competitiveness Index (SCI)**. Tento index zahrnuje všechny faktory, díky kterým je země produktivní (GCI), a zároveň ty faktory, které zajišťují udržitelný sociální systém a udržitelný růst respektující životní prostředí – viz Obrázek 3.

Obrázek 3 | Pilíře SCI, Sustainability-adjusted Global Competitiveness Index

Zdroj: WEF, Sustainable competitiveness (přeloženo autorkou)

Jak již bylo řečeno, obecný index konkurenceschopnosti (GCI) je rozšířen o platformu udržitelného růstu. GCI, který představuje faktory ovlivňující konkurenceschopnost země, je doplněn o dva další pilíře, o pilíř udržitelného sociálního systému a pilíř udržitelného růstu respektujícího životní prostředí.

Social sustainability pillar (pilíř sociální) – zahrnuje faktory, jako jsou instituce, politiky a další faktory, které umožňují všem jedincům ve společnosti maximalizovat svůj prospěch v procesu přerozdělování bohatství v ekonomice. WEF rozdělilo faktory konkurenceschopnosti sociálního systému do tří hlavních pilířů, každý z nich dále obsahuje tři subfaktory:

Obrázek 4 | Tři pilíře faktorů ovlivňující udržitelnost sociálního systému

PŘÍSTUP K ZÁKLADNÍM POTŘEBÁM	VYSTAVENÍ ŠOKŮM	SOCIÁLNÍ KOHEZE
<ul style="list-style-type: none"> • přístup k hygienickým potřebám • přístup k pitné vodě • přístup ke zdravotní péči 	<ul style="list-style-type: none"> • rozsah neformální/šedé ekonomiky • síť sociální ochrany a pomoci • „zranitelná“ zaměstnanost 	<ul style="list-style-type: none"> • Giniho index • mobilita osob • míra nezaměstnanosti mladých

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2013–2014

Environmental sustainability pillar (pilíř životního prostředí) – obdobně jako pilíř sociální zahrnuje faktory, jako jsou instituce, politiky a další faktory, které umožňují efektivní řízení a alokaci zdrojů a výrobních faktorů v ekonomice tak, aby bylo možné uspokojit životní potřeby jak současné, tak budoucí generace, aniž by bylo narušováno životní prostředí (ŽP). Těmito faktory jsou:

• důslednost dodržování zákonů o ŽP; • vynutitelnost zákonů o ŽP; • ochrana suchozemských biotů; • počet ratifikovaných mezinárodních dohod o ŽP; • množství zavlažovacích systémů pro zemědělství; • množství CO₂;	• vyčerpání vodních zdrojů; • změny v zalesnění; • ztráty v zalesnění; • koncentrace dalších škodlivých látek; • kvalita životního prostředí.

Faktory v „pilířích udržitelnosti“ jsou ohodnoceny body ve škále 1–7. Ve druhém kroku je výsledek každého z těchto dvou pilířů udržitelnosti násoben koeficientem v rozmezí 0,8–1,2. Smyslem koeficientu je lepší ohodnocení těch zemí, které si v obou pilířích

vedou lépe. Výsledek nejlépe hodnocené země v obou těchto pilířích je násoben koeficientem 1,2. Země, která si vede nejhůře, je hodnocena koeficientem 0,8.⁹

Tabulka 7 uvádí žebříček konkurenceschopnosti zemí sestavený na základě „indexu udržitelné konkurenceschopnosti“ – SCI. Na rozdíl od Tabulek 2 a 5 uvádí pouze prvních deset zemí, avšak přidanou hodnotou je komparace SCI a GCI a zachycení změn v pořadí. Tyto změny v pořadí odrážejí to, jak přispívají pilíře udržitelnosti k celkové konkurenceschopnosti zemí.

Tabulka 7 | Hodnocení zemí podle WEF; prvních deset zemí, komparace ukazatelů SCI a GCI a vliv na změnu pořadí

ZEMĚ	SCI	Pořadí	GCI	Pořadí	Změna pořadí
Švýcarsko	6,8	1.	5,7	1.	Není
Norsko	6,28	2.	5,35	11.	+ 9
Finsko	6,18	3.	5,5	4.	+ 1
Německo	6,18	4.	5,49	5.	+ 1
Nizozemsko	6,13	5.	5,45	8.	+ 3
Japonsko	6,06	6.	5,47	6.	Není
Švédsko	6,00	7.	5,41	10.	+ 3
Nový Zéland	5,99	8.	5,2	17.	+ 9
Rakousko	5,92	9.	5,16	21.	+ 12
Dánsko	5,91	10.	5,29	13.	+ 3

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2014–2015

První příčku v žebříčku konkurenceschopnosti sestaveného na základě hodnot SCI obsadilo Švýcarsko. Mezi prvními deseti dále nalezneme všechny severské státy (Norsko, Finsko, Švédsko a Dánsko), další vyspělé státy EU (Německo, Rakousko, Nizozemsko), ale i vyspělé státy z celého světa, jako jsou Japonsko a Nový Zéland.

Nyní se však podívejme na komparaci hodnot GCI a SCI, respektive na to, jak faktory udržitelného růstu respektující životní prostředí a udržitelný sociální systém přispěly ke konkurenceschopnosti těchto zemí.

Největší posun v žebříčku konkurenceschopnosti po komparaci hodnot SCI a GCI zaznamenalo Rakousko (o 12 příček), Norsko a Nový Zéland (o 9 příček). V roce 2013, kdy byla provedena stejná analýza změn na žebříčku konkurenceschopnosti při komparaci hodnot SCI a GCI, si Rakousko polepšilo o 9 příček a Norsko a Nový Zéland o 8 příček. Je tedy evidentní, že si tyto země zlepšily hodnoty v ukazatelích udržitelnosti, ať již hovoříme o faktorech sociálních či environmentálních. U těchto zemí lze proto přepokládat dobrou

9 Bližší informace k technice výpočtu jsou k dispozici na webových stránkách Světového ekonomického fóra, dostupné na: http://www3.weforum.org/docs/CSI/2012-13/GCR_SCITechAppendix_2012-13.pdf.

kvalitu sociálního systému i životního prostředí. Který z uvedených dvou pilířů SCI přispěl v té které zemi více – viz *The Global Competitiveness Report 2014–2015*, str. 68.

2. Konkurenceschopnost České republiky

Dvě mezinárodní organizace, hodnotící konkurenceschopnost zemí a sestavující žebříčky těchto zemí, mají nejen odlišnou metodologii, ale i vzorek hodnocených zemí a především rozdílný soubor faktorů či pilířů konkurenceschopnosti. Přesto se v hodnocení obou organizací nacházejí na prvních deseti místech z velké většiny stejné státy, a to Švýcarsko, Singapur, Hongkong a Německo. Dále jsou zde zastoupeny státy severní Evropy a velké ekonomiky, jako jsou USA a Japonsko.

Pro zhodnocení konkurenceschopnosti ČR a jejího sociálně-ekonomického modelu (respektive jeho udržitelnosti) článek využívá dat Světového ekonomického Fóra (WEF), které kromě tradičních faktorů ovlivňujících konkurenceschopnost skrze produktivitu zemí, bere v potaz i takové faktory, jako jsou udržitelnost sociálního systému v zemi a udržitelnost hospodářského růstu s ohledem na kvalitu životního prostředí.

Tento článek bude proto analyzovat to, jak se podílí konkurenceschopnost „sociálního pilíře“ na celkové konkurenceschopnosti ČR, resp. na jeho Sustainability-Adjusted Global Competitiveness Indexu (SCI).

Česká republika a GCI

Při hodnocení konkurenceschopnosti země je třeba brát v potaz vyspělost její ekonomiky (jak již bylo naznačeno v subkapitole 1.2, Tabulka 4). Světové ekonomické fórum řadí Českou republiku do páté skupiny zemí, tedy mezi země ve třetím stupni ekonomické rozvinutosti, kdy ekonomiku a produktivitu „táhnou“ inovace.

Česká republika se podle hodnoty **GCI** umístila v žebříčku konkurenceschopnosti v roce 2014 na 37. místě ze 144 hodnocených zemí. V roce 2013 obsadila 46. místo a 39. místo v roce 2012. Hodnotou GCI 4,53¹⁰ se Česká republika pohybuje v první třetině hodnocených zemí. Nejkonkurenceschopnější zemí je Švýcarsko, které se již šestým rokem drží na prvním místě, a dosahuje v indexu konkurenceschopnosti hodnoty 5,7. Naopak nejnižší hodnotu GCI (2,79) má Guinea a nahradila na poslední příčce Čadskou republiku. Nelze však srovnávat zcela rozdílné ekonomiky, a proto následující srovnání bude prováděno pouze v rámci členských zemí EU. Finsko s hodnotou GCI 5,5 a Řecko s hodnotou GCI 4,04 vytvářejí určité referenční hodnoty a rámec, který bude sloužit k hodnocení konkurenceschopnosti ČR, a se kterými budeme hodnotu GCI ČR komparovat.

Pokud budeme analyzovat pozici ČR dle jednotlivých pilířů konkurenceschopnosti dle WEF (viz Obrázek 2), pak se země z hlediska faktorů základních (pilíř 1–4) umístila na celkovém 39. místě (s hodnotou 5,02); u faktorů zvyšující efektivitu na 34. místě (s hodnotou 4,62); u posledních faktorů inovací a výzkumu se umístila na 36. místě (s hodnotou 4,07). Tabulka 8 uvádí hodnoty těchto skupin faktorů a celkového GCI pro Českou republiku; pro komparaci dále uvádí hodnoty faktorů a GCI u Finska a Řecka (první a poslední země mezi zeměmi EU); u Slovenska, jako nám velmi blízkou a dlouhou dobu společnou ekonomiku; u Německa, s jehož ekonomikou je česká ekonomika nejvíce provázána.

10 Referenční hodnota GCI je 1 až 7, přičemž číslo 1 je „nejhorší“ a 7 „nejlepší“.

Tabulka 8 | Členské země EU – komparace hodnot GCI a jeho složek, pořadí zemí

Země	GCI	Pozice	Základní faktory	Pozice	Faktory efektivnosti	Pozice	Faktory inovace	Pozice
Finsko	5,5	4.	5,97	8.	5,27	9.	5,57	3.
Německo	5,49	5.	5,91	11.	5,28	9.	5,56	4.
Česká republika	4,53	37.	5,02	39.	4,62	34.	4,07	36.
Slovensko	4,15	75.	4,58	70.	4,31	51.	3,59	73.
Řecko	4,04	81.	4,5	76.	4,15	65.	3,55	74.

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2014–2015

Z hlediska faktorů inovací a faktorů zvyšujících efektivitu je Česká republika v porovnání s celkovým GCI na lepším místě. Pozici ČR na celkovém žebříčku konkurenceschopnosti tedy zhoršují základní faktory. Pokud bychom hodnotili konkurenceschopnost ČR jen pomocí základních faktorů, pak by se umístila na 39. místě, a oproti hodnotě GCI by si tak pohoršila o dvě příčky. V roce 2013 se navíc ČR v hodnocení konkurenceschopnosti jen pomocí základních faktorů umístila na 55. místě. Je proto evidentní, že v těchto faktorech došlo k výraznému zlepšení.

Tabulka 9 podrobněji uvádí, které ze základních faktorů zhoršují pozici ČR v žebříčku konkurenceschopnosti nejvíce. Jelikož to byly právě faktory základní, které nejvíce přispěly ke zlepšení pozice na žebříčku konkurenceschopnosti (ze 46. místa v roce 2013 na 37. místo v roce 2014), uvádí hodnoty základních faktorů právě pro roky 2013 i 2014. V obou letech zvyšuje konkurenceschopnost České republiky dobrý stav infrastruktury. Makroekonomické podmínky a úroveň vzdělání a zdravotnictví jsou na horší úrovni, ačkoli v roce 2014 oproti 2013 došlo k výraznému zlepšení v oblasti zdravotnictví a školství, stejně tak z hlediska hospodářské situace v zemi. Alarmující je však stav institucí; známá je nízká důvěra obyvatelstva ve veřejné instituce a veřejné činitele. Čeho je však třeba si povšimnout, je to, že absolutní hodnota jednotlivých ukazatelů se zvyšuje u všech základních faktorů. Typicky tento rozpor vidíme u ukazatele „Infrastruktura“, který umísťuje ČR na 41. místo, oproti 39. místu v roce 2013, jeho hodnota se však navzdory propadu v žebříčku zvýšila z hodnoty 4,71 na 4,75.

Tabulka 9 | Pozice a skóre České republiky podle jednotlivých pilířů konkurenceschopnosti

			Instituce (Pilíř 1)		Infrastruktura (Pilíř 2)		MAE prostředí (Pilíř 3)		Zdravotnictví a základní vzdělání (Pilíř 4)	
Základní faktory	Pozice	Skóre	Pozice	Skóre	Pozice	Skóre	Pozice	Skóre	Pozice	Skóre
2013	55.	4,80	86.	3,64	39.	4,71	55.	5,01	60.	5,84
2014	39.	5,02	76.	3,77	41.	4,75	40.	5,37	37.	6,20

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2013–2014 a 2014–2015

Podle Světového ekonomického fóra a jeho ročenky *The Global Competitiveness Report 2013–2014* především špatná kvalita veřejných institucí způsobila propad ČR na žebříčku konkurenceschopnosti o sedm příček (z 39. místa v roce 2013 na 46. místo v roce 2014). V hodnocení tohoto faktoru obsadila Česká republika dokonce 146. místo.¹¹ Zhoršenou pozici též ovlivnila (ne)stabilita makroekonomického prostředí, a to v důsledku nárůstu vládního deficitu a celkové zadluženosti ČR. Z hlediska tohoto kritéria v roce 2014 obsadila 55. místo. Ačkoli si ČR u faktoru stability makroekonomického prostředí pohoršila ve srovnání s rokem 2013, stále je považována za stabilnější než většina zemí Evropy.

Dále uvádíme, jak ohodnotila stav České republiky v roce 2014 ročenka konkurenceschopnosti *The Global Competitiveness Report 2014–2015*:

„Česká republika v roce 2014 na žebříčku konkurenceschopnosti postoupila o devět pozic (na 37. místo), a to v důsledku toho, že si polepšila u poloviny hodnocených faktorů, u kterých zaznamenávala pět let sestupný trend. Instituce (76.) si polepšily o 10 příček, ačkoli některé ze subfaktorů, jako je například korupce a zneužití pravomocí veřejných činitelů, zůstaly stále na velmi nízkých příčkách (důvěra v politickou reprezentaci obsadila 138. místo).

Ekonomická obnova národního hospodářství je jeden ze subfaktorů obecného faktoru MAE prostředí – dle závěrečné zprávy Evropské komise veřejný dluh klesl pod 3% hranici a dále došlo ke zlepšení na finančních trzích (efektivita finančních trhů se dostala na 40. místo).

Dále data ukazují, že došlo ke zlepšení ve zdravotnictví, školství, a to díky navýšení počtu zapsaných žáků. Stejně tak došlo k postupnému zlepšení na pracovním trhu (62. místo). Pokud bychom měli být více specifičtí, pak došlo k lepšímu dialogu mezi pracovníky a zaměstnavateli a větší mzdové flexibilitě. Naopak regulace pracovního trhu zůstává rigidní a atraktivita pracovního trhu zůstává pro vzdělané a kvalifikované pracovníky limitována. Také zůstává nízký podíl žen na trhu práce.

Česká republika potřebuje též najít nové cesty k tzv. znalostní ekonomice založené na inovacích, jelikož v porovnání s ostatními zeměmi stále zůstává její technologická vyspělost na nízké úrovni (36. místo), a proto i čeští podnikatelé, ač si vedou regionálně dobře, jsou méně sofistikovaní a inovativní, než jiné ekonomiky EU.

Konkurenceschopnost ČR by taktéž zvýšilo zkvalitnění vysokoškolského vzdělávacího systému, jelikož právě tento faktor je na úrovni 10 nejhorších zemí EU (35. místo).“¹²

Pro komplexní pohled na konkurenceschopnost ČR uvádíme v Tabulce 10 detailní rozbor zbývajících dvou skupin faktorů konkurenceschopnosti – faktoru zvyšujícího efektivitu a faktorů inovace, respektive na pilíře 5–12.

Ze skupiny faktorů zvyšujících efektivitu podporují konkurenceschopnost ČR pilíře „Vyššího vzdělávání“, „Technologické vyspělosti“ a „Velikost trhu“. K významnému zlepšení došlo u pilíře „Vyspělost finančního trhu“. „Efektivita trhu zboží“ je jediným pilířem, který si pozičně pohoršil, nikoli ovšem v absolutních číslech. Alarmující je stav (v roce 2013, v roce 2014 došlo ke zlepšení o 19 příček) u pilíře „Efektivita trhu práce“, který je

11 Za Českou republikou následovala Argentina a Libanon.

12 Vlastní překlad autorky na základě zprávy *The Global Competitiveness Index 2014–2015: Country Profile Highlights*.

rigidní a neodpovídá současným potřebám politiky flexicurity. Poslední skupinou jsou faktory inovací a vědy a výzkumu. V těchto pilířích dosahuje Česká republika uspokojivé úrovně, přestože došlo zřejmě k menšímu nárůstu investic do vědy a výzkumu a následnému zhoršení v hodnotě i pozici České republiky v pilíři Inovace.

Tabulka 10 | Pozice a skóre České republiky podle jednotlivých pilířů konkurenceschopnosti, rok 2013 a 2014¹³

Faktory zvyšující efektivitu	Pozice		Skóre	Vyšší vzdělání (Pilíř 5)		Efektivita trhu zboží (Pilíř 6)		Efektivita trhu práce (Pilíř 7)		Vyspělost finančního trhu (Pilíř 8)		Technologická úroveň (Pilíř 9)		Velikost trhu (Pilíř 10)	
				P.	S.	P.	S.	P.	S.	P.	S.	P.	S.	P.	S.
	2013	37.	4,51	39.	4,85	48.	4,41	81.	4,20	58.	4,20	34.	4,88	41.	4,50
	2014	34.	4,62	35.	5,02	50.	4,53	62.	4,26	44.	4,45	36.	4,96	42.	4,49
Faktory inovace	Pozice		Skóre	Sofist. Podniků (Pilíř 11)		Inovace (Pilíř 12)									
				P.	S.	P.	S.								
	2013	36.	4,07	38.	4,43	37.	3,7								
	2014	36.	4,07	35.	4,46	39.	3,67								

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2013–2014 a 2014–2015

Na Obrázku 5 je uveden diagram inspirovaný magickým čtyřúhelníkem.¹⁴ Místo čtyř proměnných určujících výkonnost ekonomiky účinnosti hospodářské politiky státu je na osách uvedeno celkem dvanáct proměnných, které reprezentují zmiňovaných dvanáct pilířů GCI. Rozdílem je, že všechny tyto osy nabývají kladné hodnoty, a to od jedné do sedmi. Cílem je, aby hodnota všech dvanácti pilířů dosahovala co nejvyššího možného čísla, tedy hodnoty 7.

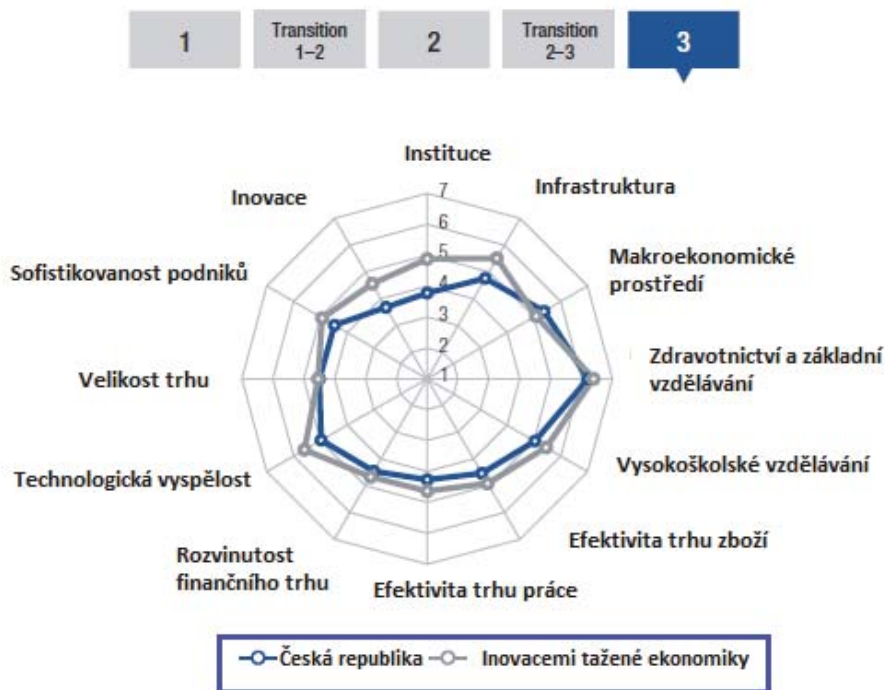
Vnitřní spojnice bodů zaznamenává hodnoty dvanácti pilířů konkurenceschopnosti pro Českou republiku. Naopak vnější spojnice zastupuje průměrné hodnoty u ekonomik, které jsou (stejně jako ČR) již ve třetím stupni vývoje, tedy jde o ekonomiky, jejichž růst (a tedy i celková konkurenceschopnost – GCI) je tažen inovacemi, vědou, výzkumem a sofistikovaností výrobních faktorů, podniků a jejich produktů.

¹³ P. = pozice; S. = skóre.

¹⁴ Magický čtyřúhelník přenáší základní cíle hospodářské politiky do grafického znázornění. Těmto cílům jsou přiřazeny čtyři proměnné, a to: hrubý domácí produkt země, cenová hladina (inflace), bilance zahraničního obchodu (obchodní bilance) a nezaměstnanost. Ideální hodnoty těchto proměnných uvádí OECD, kdy ideální růst HDP je 3%; nezaměstnanost 5%; inflace 2% a podíl salda PB na HDP 0 %.

Toto grafické znázornění slouží k rychlé orientaci, zvláště je-li analyzováno více zemí. Na otázku, proč jsou některé země konkurenceschopnější než jiné, lze získat relevantní odpověď pouze důkladnou analýzou jednotlivých pilířů.

Obrázek 5 | Diagram konkurenceschopnosti ČR; HDP/obyvatele – komparace s průměrnými hodnotami zemí 3. stupně rozvinutosti

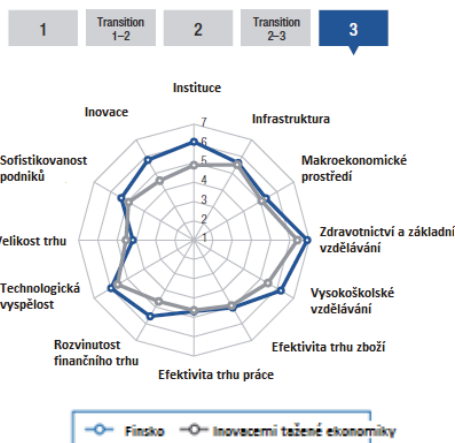
Zdroj: The Global Competitiveness Report 2014–2015, str. 166 (přeloženo autorkou)

Z diagramu GCI je na první pohled jasné, že se Česká republika v pilířích Vysokoškolské vzdělávání, Efektivita trhu zboží, Efektivita trhu práce, Rozvinutost finančního trhu, Technologická vyspělost či Sofistikovanost podniků blíží úrovni, která se průměrně vyskytuje u inovacemi tažených ekonomik. V pilířích Makroekonomické prostředí, Zdravotnictví a základní vzdělávání a Velikost trhu dosahuje srovnatelné úrovně se zeměmi patřící do této skupiny zemí. V ukazatelích Inovace, Instituce a Infrastruktura zaostává za průměrem ekonomik tažených inovacemi.

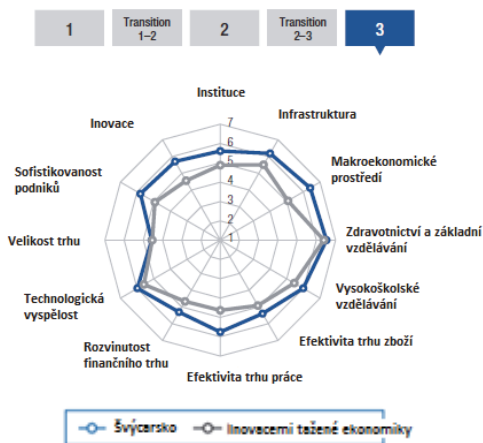
Je třeba však vzít v potaz, že průměr těchto hodnot není dostačující, pro srovnání článek uvádí diagram Švýcarska (Obrázek 6), které se drží na první pozici v žebříčku konkurenceschopnosti již šest let. Dále je uveden diagram nejkonkurenceschopnější země EU – Finska (Obrázek 6). Je jasné, že hodnoty obou států dalece přesahují průměrné hodnoty zemí, jejichž růst je tažen inovacemi, a tedy hodnoty 12 pilířů ČR, rovnající se průměrným hodnotám skupiny zemí ve 3. stupni rozvoje, nejsou dostačující či ideální.

Obrázek 6 | Diagram konkurenceschopnosti Finska a Švýcarska

FINSKO:

ŠVÝCARSKO:

Zdroj: The Global Competitiveness Report 2014–2015, str. 180, str. 352 (přeloženo autorkou)

Konkurenceschopnost sociálního systému ČR

Co se týče konkurenceschopnosti zemí, je dnes zkoumán nejen vliv produkčních možností, vybavenost výrobními faktory, efektivnost těchto faktorů a inovací. Poslední výzkumy se snaží dokázat, že i udržitelný sociální systém má rozhodující vliv na konkurenceschopnost ekonomik.

Typickým příkladem jsou vyspělé rozvinuté tržní ekonomiky Evropské unie, které jsou vybaveny výrobními faktory, jako jsou kapitál a kvalifikovaná pracovní síla, jsou na vysoké úrovni technologické vyspělosti, a přesto některé z těchto zemí jsou konkurenceschopnější než ty druhé.

Severské státy EU (Dánsko, Švédsko či Finsko) jsou známé svým vysoce redistributivním systémem¹⁵, který nijak nepoškozuje jejich fungování a postavení na vedoucích příčkách žebříčků konkurenceschopnosti, přestože jde o typ sociálního systému, který

15 Typy sociálních modelů v EU definoval Richard H. Titmuss, a to reziduální, institucionální a pracovní-výkonový sociální model. **Reziduální sociální model** vychází z myšlenky, že hlavní zodpovědnost za svou sociální situaci nese každý sám, pokud však není člověk schopen převzít zodpovědnost sám za sebe, nastupuje pomoc rodiny, dále jiných tržních subjektů, a teprve až jako *ultima ratio* vystupuje stát, který poskytuje jen nezbytně nutnou pomoc. Tento sociální model je typický pro země anglosaské. **Institucionální sociální model** je postaven na ochraně *ex-ante*, to znamená, že se snaží předcházet negativním sociálním událostem, a to tak, že je vybudována rozsáhlá sociální síť. Sociální pomoc je tak realizována prostřednictvím nejrůznějších sociálních institucí a služeb. Model institucionální nalezneme v severských státech EU. Poslední typ, **model pracovní-výkonový**, je model, kdy (jak název napovídá) je hlavní pomoc poskytována prostřednictvím zaměstnavatelů a výše sociální pomoci se odvíjí od předchozích pracovních výsledků. Výše sociální pomoci se pak snaží vyrovnat životní úroveň, kterou daný pracovník dosahoval před nastalou negativní sociální událostí. Tento model je typický pro státy střední Evropy (Munková, 2005).

spíše demotivuje k pracovním výkonům, a to díky vysoké míře zdanění příjmů (i 50% zdanění), vysokým a plošným sociálním dávkám.

Toto tvrzení dokládáme analýzou hodnot GCI a SCI prvních deseti zemí, mezi kterými se vyskytují všechny severské státy – Finsko, Dánsko, Švédsko i Norsko. Při hodnocení konkurenceschopnosti zemí za pomoci SCI si nejlépe vede Norsko, které si oproti hodnotě GCI polepšilo o devět příček. U dalších dvou severských zemí (Dánska a Švédska) se hodnota GCI rozšířeného o pilíře udržitelnosti sociálního systému a udržitelného „zeleného růstu“ (SCI) taktéž zvýšila – obě země se shodně posunuly o tři příčky nahoru. Poslední ze severských států – Finsko – zaznamenalo díky vyšší hodnotě SCI posun o jednu příčku (viz Tabulka 7).

Naopak jiné země, které aplikují výkonový sociální model či model reziduální, jsou charakteristické vysokou stimulací pracovní síly k zodpovědnosti za svou vlastní životní úroveň, a proto by jejich sociální model měl logicky konkurenceschopnost země spíše zlepšovat. Typickým představitelem reziduálního sociálního modelu je Velká Británie, která v roce 2014 dosáhla obecného indexu konkurenceschopnosti 5,41 (9. místo na žebříčku konkurenceschopnosti). Pokud zahrneme do hodnocení konkurenceschopnosti pilíř sociální a environmentální, pak se Británie s hodnotou SCI 5,85 dostane na žebříčku konkurenceschopnosti na místo 11.

Typ sociálního modelu proto není, zdá se, rozhodující. Proč však v některých zemích daný typ sociálního modelu přispívá ke konkurenceschopnosti ekonomiky více než v jiných zemích, a co přesně je tím faktorem zvyšujícím konkurenceschopnost země, bude předmětem dalšího výzkumu.

Odpověď na otázku, jakou měrou přispívá nastavení sociálního systému ke konkurenceschopnosti země, je významná z hlediska současného stavu pokrizové ekonomiky a kvůli změnám zapříčiněným důsledky globalizace, jako jsou rychlý technologický pokrok či stárnutí obyvatelstva.

„Zástupci neoliberální ekonomické teorie prohlašují, že stoupání nákladů (na sociální systém, resp. na systém sociálního zabezpečení – pozn. autorky) již dávno překročilo (únosnou – pozn. autorky) hranici, a obviňují instituci (systém sociálního zabezpečení – pozn. autorky), že je jednou z příčin současné ekonomické krize a brzdou možného ozdravení.“ (Munková, 2005)

Jaká je tedy situace České republiky z hlediska vlivu udržitelného sociálního systému na konkurenceschopnost země?

Již z předchozích analýz indexu konkurenceschopnosti a jednotlivých pilířů GCI je evidentní, že konkurenceschopnost České republiky a její pozici v žebříčku konkurenceschopnosti zhoršují největší měrou pilíře Instituce, Efektivita trhu práce, Efektivita trhu zboží a Rozvinutost finančního trhu. Horší postavení způsobuje i stav finančních trhů, makroekonomická stabilita a nízká míra inovací.

Pro účely sledování a posouzení konkurenceschopnosti sociálního modelu České republiky je však významnější již zmiňovaný index konkurenceschopnosti, který je rozšířen o rovinu udržitelnosti, a to jak na sociální úrovni, tak na úrovni environmentální, tedy Sustainable-Adjusted Global Competitiveness Index (SCI). Tabulka 11 přináší detailní pohled na hodnotu SCI a na hodnotu sociálního a environmentálního pilíře.

Tabulka 11 | Hodnoty SCI; pilíře udržitelného růstu a udržitelného sociálního systému, ČR 2014¹⁶

	GCI rozšířený o Udržitelnost sociálního systému	tendence	GCI rozšířený o Udržitelnost životního prostředí	tendence	SCI	tendence
Česká republika	4,97	↗	4,90	↗	4.93	↗

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2013–2014

Hodnoty jednotlivých pilířů udržitelnosti dokazují, že hodnotu SCI více ovlivňuje pilíř Udržitelného sociálního systému, jehož hodnota dosahuje čísla 4,97 (oproti hodnotě 4,84 za rok 2013). Tabulka 12 pak uvádí hodnoty SCI pro jednotlivé státy EU a jejich pořadí.

Tabulka 12 | Členské země EU – komparace hodnot SCI, tendence

ZEMĚ SCI	ZEMĚ SCI	ZEMĚ SCI	ZEMĚ SCI	ZEMĚ SCI	ZEMĚ SCI
Finsko 6,18 ↗	Dánsko 5,91 ↗	Irsko 5,26 ↗	Španělsko 4,69 ⇒	Itálie 4,40 ⇒	Chorvatsko 4,14 ⇒
Německo 6,18 ↗	Lucembursko 5,85 ↗	Česká republika 4,93 ↗	Slovinsko 4,65 ↗	Bulharsko 4,40 ⇒	Řecko 3,97 ⇒
Nizozemsko 6,13 ↗	Velká Británie 5,85 ↗	Estonsko 4,92 ⇒	Portugalsko 4,58 ⇒	Slovensko 4,32 ⇒	Malta N/A
Švédsko 6,00 ↗	Belgie 5,68 ↗	Lotyšsko 4,77 ↗	Polsko 4,55 ⇒	Kypr 4,27 ⇒	
Rakousko 5,92 ↑	Francie 5,54 ↗	Litva 4,75 ↗	Maďarsko 4,44 ⇒	Rumunsko 4,17 ⇒	

Zdroj: Tvorba autorky na základě ročenky konkurenceschopnosti WEF 2014–2015

WEF ve své zprávě o konkurenceschopnosti zemí uvádí nejen celkový SCI, ale i podrobná data o jeho složkách, pilířích udržitelnosti, stejně tak jsou doplněny Tabulky 11 a 12 o šipky či směrovky, které naznačují trendy v hodnotách SCI v porovnání s minulým rokem (viz poznámka 16 pod čarou).

Pro připomenutí: Česká republika se v roce 2014 celkově umístila s hodnotou GCI 4,53 na 37. místě, rámci zemí EU na 15. pozici. Poté, co byly k obecnému indexu konkurenceschopnosti (GCI) přičteny vlivy pilířů udržitelnosti, zvýšil se index GCI o 0,4 bodu a SCI tedy dosáhlo hodnoty 4,93. Díky těmto dvou pilířům udržitelnosti se zlepšila

16 ↑ změna o více než 15 až 20%; ↗ změna 5 až 15%; ⇒ změna plus/minus 5%; ↘ změna -5 až -15%; ↓ změna o více než -15 až -20%.

pozice ČR mezi zeměmi EU o tři příčky. V žebříčku konkurenceschopnosti sestavovaném na základě hodnot SCI se ČR mezi zeměmi EU umístila na 12. místě (viz Tabulka 12).

Závěr

Tento článek se pokusil překonat obecné ekonomické teorie a definice konkurenceschopnosti, které považovaly za nejdůležitější faktor hospodářského růstu a celkového vývoje zemí produkční možnosti země, jež byly determinovány vybaveností výrobními faktory, jejich efektivností či technologickou vyspělostí. Nejnovější výzkumy však ukazují, že na konkurenceschopnost země mají vliv nejen ekonomické, ale i jisté neekonomické faktory, zvláště se to týká skupiny států s rozvinutými tržními ekonomikami na vysokém stupni rozvoje.

Z neekonomických faktorů se článek zaměřil především na udržitelnost sociálního systému. Není totiž novinkou, že země s velkorysími sociálními systémy, které by měly spíše zhoršovat pozici států na pomyslném žebříčku konkurenceschopnosti, ji spíše zlepšují (viz příklad severských států), a naopak země, jež motivují své občany k vyšším pracovním výkonům a k převzetí odpovědnosti za vlastní životní úroveň, dosahuje po zahrnutí pilířů udržitelnosti horšího hodnocení (viz příklad Velké Británie).

Článek použil metodu analýzy dat, jež poskytly dvě mezinárodní instituce zabývající se konkurenceschopností zemí, a to Světového ekonomického fóra (WEF) a Institutu pro rozvoj managementu (IMD). Komparací těchto dat se pokusil dokázat, že konkrétní typ sociálního modelu není stoprocentně určující pro konkurenceschopnost země, a tedy ani pro pozici této země na světovém žebříčku konkurenceschopnosti.

Článek prokázal, že severské státy Evropské unie a jejich sociální model spíše přispívá k celkové konkurenceschopnosti těchto zemí. Všechny čtyři severské země (Švédsko, Finsko, Dánsko a Norsko) se díky indexu konkurenceschopnosti (GCI), rozšířeného o rovinu udržitelnosti sociálního systému a hospodářského růstu respektující životní prostředí (SCI), posunuly v žebříčku konkurenceschopnosti o neuvěřitelných 9 pozic u Norska, o tři pozice u Dánska a Švédska a o jednu pozici u Finska. Hodnota GCI se po započtení hodnot pilířů udržitelnosti (tedy hodnota SCI) u Norska zvýšila téměř o celý bod, což je v maximu sedmi bodů významná změna. Co přesně však činí sociální systém severských států natolik konkurenceschopným, bude předmětem budoucího výzkumu.

Cílem článku bylo zhodnotit konkurenceschopnost České republiky. Článek opět vycházel z indexu konkurenceschopnosti sestavovaného Světovým ekonomickým fórem (WEF) neboli z GCI. Na základě tohoto indexu se ČR celkově umístila na 37. místě z celkových 144 hodnocených zemí (s hodnotou 4,53) a na 15. pozici v rámci členských států EU.

I v případě České republiky článek zkoumal konkurenceschopnost sociálního systému za pomoci komparace hodnot GCI a SCI. Hodnota pilíře udržitelnosti sociálního systému dosáhla hodnoty 4,97 a pilíř udržitelného růstu respektující životní prostředí 4,90. Je jasné, že oba tyto pilíře zvyšují celkovou konkurenceschopnost ČR a že se sociální pilíř na tomto zvýšení podílí o něco více. SCI, který dosáhl celkové hodnoty 4,93, zajistil posun České republiky v žebříčku konkurenceschopnosti členských zemí EU o tři příčky, jelikož v žebříčku zemí EU sestaveného na základě hodnot SCI se ČR umístila na dvanáctém místě.

Obecně tedy článek potvrdil, že neekonomické faktory a především faktory sociální mají významný vliv na růst konkurenceschopnosti zemí, tedy i na konkurenceschopnost ČR. Dále prokázal, že v dané zemi není určující typ sociálního modelu, jelikož logické předpoklady o typu sociálního modelu a jeho vlivu na konkurenceschopnost zemí byly vyvráceny, a to v obou výše zkoumaných případech. Cílem dalšího výzkumu a výzkumnou otázkou bude: **Jaké faktory a subfaktory pilíře udržitelného sociálního systému činí vybrané země konkurenceschopnější než jiné.**

Příloha 1 | Seznam zemí hodnocených dle IMD

1) Argentina	11) Filipíny	21) Izrael	31) Lotyšsko	41) Polsko	51) Španělsko
2) Austrálie	12) Finsko	22) Japonsko	32) Lucembursko	42) Portugalsko	52) Švédsko
3) Belgie	13) Francie	23) Jihoafrická republika	33) Maďarsko	43) Rakousko	53) Švýcarsko
4) Brazílie	14) Chile	24) Jordánsko	34) Malajsie	44) Rumunsko	54) Tchaj-wan
5) Bulharsko	15) Chorvatsko	25) Kanada	35) Mexiko	45) Rusko	55) Thajsko
6) Česká republika	16) Indonésie	26) Katar	36) Německo	46) Řecko	56) Turecko
7) Čína – pevninská	17) Indie	27) Kazachstán	37) Nizozemsko	47) Spojené arabské emiráty	57) Ukrajina
8) Čína – Hongkong	18) Irsko	28) Kolumbie	38) Nový Zéland	48) Singapur	58) USA
9) Dánsko	19) Island	29) Korea	38) Norsko	49) Slovensko	59) Velká Británie
10) Estonsko	20) Itálie	30) Litva	40) Peru	50) Slovinsko	60) Venezuela

Zdroj: Tvorba autorky na základě dat z IMD, dostupné z: <http://www.imd.org/wcc/country-ranking/>

Literatura

- BENEŠ, M. 2006. *Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda*. WORKING PAPER Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky č. 5/2006. ISSN 1801-4496.
- ČICHOVSKÝ, L. 2011. Konkurenceschopnost a její různá pojetí v marketingu konkurenceschopnosti. In: *blog.vsem.cz* [online]. [cit. 10. 8. 2014]. Dostupné z: <http://cichovsky.blog.vsem.cz/2011/02/28/konkurenceschopnost-a-jeji-ruzna-pojeti-v-marketingu-konkurenceschopnosti/>.
- IMD, 2014. IMD World Competitiveness Center, 2014. [online]. *IMD, Lausanne*. [cit. 01. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.imd.org/wcc/>.

- IMD, 2005. World Competitiveness Yearbook, 2005. [online]. *IMD, Lausanne*. [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.imd.org/about/pressroom/pressreleases/IMD-World-Competitiveness-Yearbook-2005.cfm>.
- IMD, 2014. World Competitiveness Yearbook, 2014. [online]. *IMD, Lausanne*. [cit. 01. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.imd.org/wcc/news-wcy-ranking/>.
- MUNKOVÁ, G. a kol. 2005. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 191 s. ISBN 80-246-0780-8.
- PLCHOVÁ, B. 2011. *Konkurenceschopnost v mezinárodním prostředí – Vybrané aspekty postavení nových členských zemí EU*. Acta OeconomicaPragensia. 2011, vol. 19, no. 2. ISSN 0572-3043.
- PORTER, M. E. 1979. How Competitive Forces Shape Strategy. In: *Harvard Business Review* [online]. [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: <https://hbr.org/1979/03/how-competitive-forces-shape-strategy/ar/1>.
- PORTER, M. E. 2011. *Competitive Advantage of Nations: Creating and Sustaining Superior Performance*. dotisk: Simon and Schuster, 2011. 896 s. ISBN 145165149X, 9781451651492.
- SCHWAB, K. 2013. *The Global Competitiveness Report 2013–2014*. Geneva : WEF, 2013. ISBN 978-92-95044-73-9.
- SCHWAB, K. 2014. *The Global Competitiveness Report 2014–2015*. Geneva : WEF, 2014. ISBN-13: 978-92-95044-98-2.
- WEF, 2014. What is Competitiveness", 2014. [online]. *WEF, Geneva*. [cit. 01. 8. 2014]. Dostupné z: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>.
- WEF, 2014. The Global Competitiveness Report 2013-2014. [online]. *WEF, Geneva*. [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
- WEF, 2015. The Global Competitiveness Report 2014-2015. [online]. *WEF, Geneva*. [cit. 10. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.